

Svinhufvud af Qualstad släktföreningens exkursion till Åbo och Nådendal 20-21.8 2016

Logi hade reserverats på hotell Marina Palace. Före den två dagar långa exkursionen hade under fredagseftermiddagen och kvällen ca 20 personer samlats i hotellets restaurang för att dela med sig av vad som hänt sedan senast.

Jaakko Svinhufvud och Henrik Bachér presenterade personer i slakten med anknytning till Finland och Åbo. Den första som man funnit är Göbla Göblasson Svinhufvud (eller Svinshövet), som skulle ha sålt en gård vid namn Germundsby i Sagu (köpebrev i Helsingfors universitets bibliotek). Dokumentationen rörande honom är inte fullständig varför man också delvis kan tala om en legend. Göran Jönsson Svinhufvud av Westergötland som bodde i Tenala och Pikis verkade som förvaltare på Lindö gård som ägdes av Axel Oxenstierna. Han hade inte ett pålitligt rykte och skötte inte gårdar väl. Hans begravningsvapen finns i Tenala kyrka. Före Rapola tiden finner vi ännu Per Hanssons son Carl Persson Svinhufvud af Qualstad som verkade som assessor vid Åbo hovrätt 1627–1630 och 1634, en kort tid före sin död i augusti samma år. Han var gift med Brita Kristiansdotter Agricola, Mikael Agricolas sondotter. (Finlands reformator, ref. Olaus Petrus i Sverige)

Härefter börjar den period som hänför sig till Rapola i Sääksmäki. Representanter från denna tid verkade vid Åbo hovrätt under 1800-talet och i början av 1900-talet (se redogörelsen för Åbo hovrätt).

Bifogat Jakko Svinhufvuds och Henrik Bachérs mångsidiga släktutredning.

I sitt öppningsanförande berättade professor Timo Soikkanen om Åbo Akademis tillblivelse och betydelse samt om Åbo som en av Sveriges mest betydelsefulla städer. Den av drottning Kristina år 1640 grundade akademien var Sveriges andra universitet. Det tredje grundades i Dorpat. Åbo var enastående och avvek från andra viktiga centralorter i Sverige på grund av att där fanns både kyrka (biskopssäte), universitet och hovrätt.

Den högklassiga forskningen vid Åbo Akademi återspeglar att det till vissa delar var ett viktigare vetenskapscentrum än Uppsala universitet. I synnerhet naturvetenskaperna hade en betydelsefull ställning. Till 1700-talets mest betydande professorer hörde Porthan, Kalm och Gadolin. Akademiens ställning avspeglas också i att Gustav III övervägde att sända kronprinsen (kung Gustav IV Adolf) till Åbo för att studera. Akademibyggnaden började byggas år 1799 med välvillig hjälp av Gustav IV Adolf. Arkitekt var Carl Cristoffer Gjörwell. Byggnaden blev färdig år 1815 men den invigdes och togs i bruk först 1817, reformationens märkesår, då Finland var under ryskt välde. Som en intressant detalj kan nämnas att granitpelarna i Akademiens festsal hade slipats mycket släta genom en metod som svensken Nils Stenman hade utvecklat. Tsar Alexander I var så förtjust i resultatet att han enligt en samtida skildring skulle ha omfamnat pelarna och också kallat mästaren som behärskade pelartekniken till St. Petersburg. Med metoden framställde man sedermera bl.a. Isakskyrkans mycket större pelare. Teknologin återspeglar också att Sverige vid slutet av 1700-talet och början av 1800-talet hörde till Europas mest utvecklade och framstegsvänliga stater i teknologiskt hänseende.

Åbo var också en mycket öppen stad. Den hade inte murar kring sig (ref. Tallinn och typiska mellaneuropeiska gamla städer). Endast kyrkan var omringad av en mur. Åbos samhällsstruktur var också egenartad då borgerskapet spelade en viktig roll i stadens utveckling. Borgerskapets framskjutna roll irriterade adeln vilket uppenbarligen för sin del bidrog till att huvudstaden flyttades till Helsingfors. De ryska tsarernas strävan var även annars att fjärma Finland från Sverige, bl.a.

genom att försvåra förbindelserna. Detta återspeglar väl t.ex. införda reseförbud till Sverige för bl.a. professorer och forskare.

Förflyttningen av Akademin till Helsingfors 1827 och grundandet av det kejsarliga Alexander universitetet ledde till den naturvetenskapliga forskningens tillbakagång. Det nya universitetet forskade delvis, i enlighet med tidsandan, i ämneskretsar som hänförde sig till den finsknationella historien (finska språket, frändefolken m.m.) och å andra sidan var det universitetets uppgift att utbilda byråkrater för den växande förvaltningens behov.

Akademibyggnaden hörde till de få som bevarades vid Åbo brand, inklusive den briljanta festsalen. En oersättlig förlust var det att elden, troligen genom ventilationshålen, spreds till akademibibliotekets arkiv och förstörde det nästan fullständigt. Samtidigt förstördes mycket historiskt material rörande Åbo stads utveckling varför också antalet autentiska litterära källor om Åbos historia är mycket begränsat.

Att också takkonstruktionerna av bly i domkyrkans torn och tornurets urverk delvis smälte vittnar om den våldsamma branden. Tornets nuvarande utformning planerades av den tyskfödde Johan Carl Ludwig Engel, huvudarkitekten i Helsingfors.

Vid en rundtur till fots presenterade magister Eeva Maria Soikkanen landmärkena i domkyrkans omgivning som Finlands första skola, var muren som omgav kyrkan fanns. Med hjälp av en miniatyrmodell av det gamla Åbo i parken presenterade hon gatunätet och centrum. Den andliga makten och vetenskapsvärlden stod i nära växelverkan med den politiska makten, som var koncentrerad till Gamla Stortorget. Åbos centrum var beläget runt Stortorget tills branden 1827. Återuppbyggnaden av staden ledde till att ett nytt centrum skapades på västra stranden av Aura å, dess nuvarande plats. Ruinerna från den nedbrunna stadens gamla centrum övertäcktes och är nu en park. Som en kuriositet berättade Soikkanen att de försäkringsinrättningar i Stockholm och Helsingfors som beviljat brandförsäkringar båda gick i konkurs på grund av ersättningarna. Ca 80 procent av ersättningarna kunde betalas ut. Försäkringsinrättningen i Stockholm blev till och med föremål för påtryckning från den ryska ambassadens sida, då den först försökte undkomma sitt ansvar då Åbo brand hade inträffat annanstans än på svenska rikets område. Åbo brand 1827 var den sista i ordningen på över trettio storbränder i Åbo stad.

Hovrättens kanslichef Jussi Virtanen berättade om Åbo hovrätts historia. Hovrätten var det svenska rikets andra hovrätt efter Svea hovrätt och grundades av Gustav II Adolf i Åbo 1623. De följande hovrätterna som grundades i Finland var Vasa hovrätt 1775, Viborgs hovrätt 1839 (den nuvarande östra Finlands hovrätt i Kuopio), Helsingfors hovrätt 1952 och Rovaniemi hovrätt 1979. Bakgrunden till grundandet av hovrätterna var situationen som uppstått efter 30 åriga kriget då det inte var möjligt för kungen att övervaka förvaltningen tillräckligt. Hovrätternas målsättning var att garantera en enhetlig rättskipning i hela riket. Hovrättens första session hölls på Åbo slott 31.10.1632 och dess första president var Nils Bielke.

Hovrätten verkade först i hyrda utrymmen, därifrån den flyttade till den för hovrättens bruk inköpta Billsteenska gården, nära det nuvarande stadsbiblioteket. Därifrån flyttade hovrätten 1671 till Kankaishuset invid Stortorget. Då huset hade förstörts vid Åbo brand 1827 flyttade hovrätten till Åbo Akademis utrymmen efter att Akademin 1830 hade flyttat till Helsingfors. Akademins festsal är i sin tidigare gestalt samtidigt hovrättens plenisal. Hela byggnaden återspeglar väl nyklassicismens strävan till symmetri. Det syntes utmärkt då vi bekantade oss med de förnyade sessionssalarna.

Kanslichefen redogjorde även för utvecklingen av förvaltningspraxis och tjänstebeteckningar. Även nu håller benämningarna och organisationen på att förändras. Till hovrättens personal hörde adjungerande medlemmar, vilket numera motsvarar medlem för en viss tid. Assessorn fungerade

från 1600-talet in på 1900-talet som medlem eller domare i hovrätten. Assessorerna var till en början indelade i adliga och lagfarna assessorer. Assessor motsvarar nuförtiden föredragande och i framtiden domare för en viss tid. Vidare finns hovrättsråden som är hovrättens medlemmar eller domare.

Medlemmar av släkterna Svinhufvud och Timgren i hovrätten (se även bilaga)

Carl Persson Svinhufvud (född på 1570-talet, död i augusti 1634)

Verkade som tjänsteförrättande assessor, representerande adeln åren 1627–1630 samt från 10.4.1634 till sin död.

Gustaf Svinhufvud (1817–1901)

Auskultant vid Åbo hovrätt 20.12.1837

Skötte domaruppgifter i Itis och Kymmene domsagor, varefter han fick vicehäradshövdingens hederstitel 20.12.1840.

Kanslist vid hovrätten 25.3.1842–21.3.1847

Registrator 22.3.1847–14.11.1847

Extraordinarie fiskal 15.11.1847–28.1.1849

Notarie 29.1.1849–30.3.1854

Pronotarie 31.3.1854–30.9.1854

Adjungerad medlem 1.10.1854–31.12.1855

Domare vid Borgå domsaga 29.10.1855–21.2.1862 och domare vid Jämsä domsaga 22.2.1862–11.5.1891

Fick hederstiteln lagman 21.4.1889

Hans far: domare vid Satakunta härads domsaga, lagman Gustaf Svinhufvud (1774–1830)

Eugen Gustaf Waldemar Svinhufvud (1844–1901)

Auskultant vid Åbo hovrätt 21.1.1870

Skötte domaruppgifter vid Jämsä domsaga, varefter han fick hederstiteln vicehäradshövding 31.5.1872

Kanslist vid hovrätten 26.8.1879–22.2.1882

Extraordinarie fiskal 23.2.1882–13.2.1883

Notarie 14.2.1883–9.3.1888

Viceadvokatfiskal 10.3.1888–6.2.1889

Assessor 7.2.1889–3.6.1896

Verkade även som översättare till finska vid hovrätten 16.6.1884–31.12.1888 samt som adjungerad medlem sammanlagt ett år och fem månader åren 1886–1888

Efter sin karriär vid hovrätten verkade han bl.a. som offentligt ombud vid Åbo Aktiebank och som fullmäktig i Åbo stad.

Far: den tidigare nämnda Gustaf Svinhufvud

Gustaf Werner Timgren (1838–1892)

Auskultant vid Åbo hovrätt 9.2.1863

Skötte domaruppgifter vid domsagorna i Ala-Sääksmäki och Jämsä, varefter han fick hederstiteln vicehäradshövding 21.12.1865

Kanslist vid hovrätten 8.6.1868–30.9.1870

Extraordinarie fiskal 1.10.1870–17.11.1870

Notarie 18.11.1870–27.8.1875

Viceadvokatfiskal 28.8.1875–11.3.1879

Sekreterare 12.3.1879–20.4.1881

Assessor 21.4.1881–12.5.1891

Hovrättsråd 13.5.1891 till sin död 30.5.1892

Hustru Alma Sofia Malvina, f. Svinhufvud (1846–1918) den i det föregående nämnda Gustaf Svinhufvuds dotter

Pehr Eivind Svinhufvud (1861–1944)

Auskultant vid Åbo hovrätt 4.6.1886

Skötte domaruppgifter vid Jämsä domsaga, varefter han fick hederstiteln vicehäradshövding 20.12.1888

Översättare till finska vid Åbo hovrätt 28.2.1889–31.12.1892

Kanslist 1.10.1891–31.11.1892

Registrator 14.11.1892–14.1.1893

Extraordinarie fiskal 15.1.1893–21.6.1896

Notarie 22.6.1896–15.11.1898

Viceadvokatfiskal 16.11.1898–8.3.1900

Sekreterare 9.3.1900–28.3.1901

Utnämndes till assessor 29.3.1901, tillträdde nämnda tjänst 15.1.1902, avskedades från tjänsten utan nämnd orsak 23.2.1903, avgick från hovrätten 28.2.1903 och flyttade till Helsingfors som advokat.

Hustru Alma Ellen, f. Timgren (1869–1953), i det förra nämnda Gustaf Werner Timgren och Alma Sofia Malvina Timgrens dotter

Av Professor Martti Häikiös inledningsanförande på restaurang Hus Lindman, Biskopsgatan 15 (affärsmannasläkten Grönblom) framkom nya synpunkter på P.E. Svinhufvuds verksamhet vid övergången mellan 1800- och 1900-talet. Häikiö ansåg att den genomgående linjen i Svinhufvuds hela verksamhet var att förstärka demokratin. Den rådande bilden av honom som konservativ är enligt Häikiö felaktig och grundar sig långt på den bild man fått av honom under hans tid som president på 1930-talet. Svinhufvud var snarare liberal. Han hörde till ungfinnarna, stod nära Päivälehti (nuvarande Helsingin Sanomat) och drev laglighetsprincipen då han verkade vid Åbo hovrätt under de första åren på 1900-talet. Förryskningssträvandena ledde till att Svinhufvud och 15 andra tjänstemän vid hovrätten avskedades 1903 då de ansåg att lagar och förordningar som tillkommit i fel ordning inte kunde efterföljas. Efter det att han avskedats verkade han som advokat och försvarade bl.a. Hohenthal som mördade senatorn Soisalo-Soininen.

1907 valdes han in i riksdagen som representant för ungfinnarna som var det minsta partiet som representerades i riksdagen. Till talman upphöjdes han genom stöd av det största partiet i riksdagen, socialdemokraterna, som ansåg att Svinhufvud var den mest lämpade kandidaten för uppgiften. Hans tal vid öppnandet av riksdagen ledde flera gånger till att riksdagen upplöstes och nyval, då han i sina öppningsanföranden kritiserade lagstiftningsarrangemang. Kritik av kejsaren var förbjuden. År 1912 valde socialdemokraterna sitt eget partis kandidat Oskari Tokoi till uppdraget.

Förverkligandet av demokratin förblev den ledande tanken i Svinhufvuds verksamhet åren 1917 och 1918.

Häikiö konstaterade också att Svinhufvuds förhållande till Mannerheim var problematiskt. Mannerheim kunde inte alls tåla Ståhlberg. Med Svinhufvud kom Mannerheim någorlunda överens och trots bl.a. Mannerheims beredvillighet att ställa upp som statsöverhuvud och Walldens utnämning till statsminister 1932 (Mäntsälä upproret), utnämnde Svinhufvud Mannerheim senare till försvarsrådets ordförande.

Efter lunchen bekantade vi oss med det historiska Åbo på museet Aboa Vetus.

.....

Söndagen 21.8 bekantade vi oss med trädgården kring Republikens Presidents sommarresidens. Det berättades om synsätt och idéer som kan ses i formträdgården, den äldre planerad av Olsson och den yngre av Rosenbröijer. Till vårt förfogande under den en timme långa rundvandringen stod två guider från Nådendal stad. Då vi åt lunch på Nådendals Strandrestaurang fick vi höra ett inledningsanförande av fil.dr Jukka Relas om skeden i byggandet av Gullranda borg. Anförandet behandlade själva byggnaden och många detaljer såsom följda stilriktningar vid förverkligandet av byggnaden, inredningen under olika tider samt utmaningarna i dag. Det var intressant att höra hur man redan år 1930 blev tvungen att företa omfattande reparationer på grund av de fuktskador som trädgården på taket hade förorsakat. Endast en liten del av borgens nuvarande inredning är autentisk.